

เทศน์เช้า วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เรามาทำบุญกุศลกัน เรามาทำบุญกุศล เห็นไหม เพราะเราเป็นคนฉลาด เพราะบุญกุศลนี้เป็นนามธรรม เราว่าบุญคืออะไร เวลาบาปอกุศลนี้จำได้ เพราะบาปมันทุกข์ร้อน มันบีบคั้นหัวใจ เวลาบุญกุศล ว่าบุญกุศลมันคืออะไร บุญกุศลคือเรานั่งอยู่ตัวเป็นๆ นี่แหละ เพราะบุญกุศลทำให้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ มนุษย์สมบัติใจ

ถ้าไม่มีมนุษย์สมบัติใจะ จิตนี้ วิทยาศาสตร์จะพิสูจน์อย่างไรก็เรื่องของเขา จิตนี้มันไม่มีวันเว้นวรรค ความรู้สึกของเรามันขาดช่วงไม่ได้ ความรู้สึกอันนี้มันจะเวียนตายเวียนเกิด ความรู้สึกอันนี้มันมีตลอดเวลา แล้วความรู้สึกมันจะเคลื่อนไป แต่เพราะเรามีบุญกุศลใจ เราถึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์นะถึงบอกว่าบุญกุศลเป็นอย่างไร

เกิดเป็นมนุษย์แล้วมันมีสุข มีทุกข์ มีสิ่งให้แสวงหา สิ่งให้แสวงหา คือแสวงหาความรู้รู้สึก รับรู้ว่าทุกข์ สุขมันเป็นแบบใด แล้วถ้าเราเข้าใจทุกข์สุขแล้ว เราจะวางมันตามความเป็นจริง แล้วจิตใจนี้มันจะพ้นไปจากทุกข์ ถ้าพ้นไปจากทุกข์เพราะเหตุใด พ้นไปจากทุกข์เพราะมันมีปัญหาของมัน

ดูสิ เวลามนุษย์คิดได้นี้ประชาธิปไตยๆ สิ่งที่เป็นประชาธิปไตยต้องการพความเป็นมนุษย์ สิทธิความเป็นมนุษย์ นี้รัฐธรรมนูญเขียนไว้โดยนะ เราต้องการสิทธิความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล เวลาประชาธิปไตย เราต้องการเพียงข้างน้อย เพียงข้างน้อยเขาก็เป็นมนุษย์ เขาจะคิดแตกต่างกับเราก็แล้วแต่ แต่เขาก็เป็นมนุษย์ เราต้องการความเป็นมนุษย์ของเขา แต่เวลาเป็นธรรมละ ธรรมาธิปไตยละ?

นี่ถ้าคนหยาบ เห็นไหม เวลาเสียงข้างมาก.. เสียงข้างมากคือความคิดที่ผิดพลาด ความคิดที่ไม่ถูกต้อง เสียงข้างมากมันก็ลากไป เสียงข้างมากลากไป เสียงข้างน้อยตั้งอย่างไรไว้ก็ไม่ได้ แต่เวลาถ้าประชาชน นี่เสียงข้างมากเป็นเสียงที่ถูกต้องจึงถาม แต่เสียงข้างน้อยละ.. เวลากิเลสมันหนา มันเป็นเสียงข้างมาก มันเหยียบย่ำหัวใจของเรา เวลา

กิเลสมันหนา เวลากิเลสมันบาง มันก็เป็นเสียงข้างน้อย เสียงข้างน้อยมันก็ซุกอยู่ในใจเรานั่นแหละ

แต่ถ้าธรรมชาติไปโดย เราต้องทำความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบได้ มันจะมีสติปัญญาของมัน มันจะควบคุมได้ เสียงนั้นเป็นเอกภาพนะ เป็นฉันทามติ มันไม่มีผู้คัดค้านเลย ถ้ามีผู้คัดค้านอยู่นะ นี่เดี๋ยวว่างๆ เดี่ยวไม่ว่าง มันมีคัดค้านอยู่ในหัวใจตลอดเวลา แต่ถ้าเป็นฉันทามติมันจะรวมลง ถ้ามันรวมลงแล้ว เราจะลงมคิดว่าอะไรกัน ถ้ารวมลงแล้วมันจะมีปัญญาของมัน นี่ถ้าเป็นธรรมชาติไปโดย

ฉะนั้นธรรมชาติไปโดย เห็นใหม่ คุณติ ประชาธิปไตย เวลาเขาจะได้เสียงๆ หนึ่งนะ เขาต้องยกมือไหว้ไปทั่วเลยนะ ทั่วเขตของเขาเพื่อให้ลงคะแนนเสียงให้เขา เขาก็แสวงหาของเรานี้เวลาเราจะหาเสียงของเรา เราจะหาความถูกต้องดีงามของเรา เราต้องตั้งสติของเรา เราต้องควบคุมในหัวใจของเรา เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราแยกแยะสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก เวลาเขาเลือกตั้งขึ้นมา เขาบอกให้เลือกคนดี เลือกคนดีนะ เราต้องใช้ปัญญาของเราเลือกคนดี แต่คนดีนี้ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าใครดีหรือไม่ดีล่ะ?

กาลเวลามันเปลี่ยนแปลงทุกคนนะ จิตใจของคนมันเปลี่ยนแปลงได้ สัญญาอารมณ์มันเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหมดล่ะ แต่เวลาความรู้สึกรู้สึกของเรา เห็นใหม่ เดี่ยวสุข เดี่ยวทุกข์ เดี่ยวว่าดี เดี่ยวว่าร้าย มันเปลี่ยนแปลงได้เหมือนกัน ถ้าเปลี่ยนแปลงได้เหมือนกัน นี่ปัญญาของเรา ประสบการณ์ของเรา เวลาเรามีประสบการณ์อย่างนี้ เราคิดว่าถูกต้องดีงามอย่างนี้ เวลามันเสื่อมไปต่อหน้าต่อตา อันนี้ก็ไม่ใช่ อันนี้ก็ไม่ใช่

นี่ปัญญามันจะเกิดไง ปัญญามันเกิด เห็นใหม่ เวลาเราประกอบวิชาชีพ เราก็ต้องใช้ปัญญาของเรา เราประกอบวิชาชีพนะ คนซื้อไปประกอบวิชาชีพมันจะเสียหายไปหมดเลย แต่คนต้องมีความฉลาด ต้องมีไหวพริบปัญญาของเขา เขาจะประกอบสัมมาอาชีพของเขา เพื่อประโยชน์ของเขา

สติปัญญาของเรา เราจะชนะตัวเราเอง แล้วกิเลสมันเป็นเรา สรรพสิ่งมันเป็นเรา อะไรเป็นเราไปหมดเลย นั่งภาวนาก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ มันจะทำให้เราเจ็บไข้ได้ป่วย มันจะทำให้เราทุกข์ร้อนไปหมดเลย ทั้งๆ ที่คือความดีนะ เวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วย ไปหา

หมอ หมอเขาก็คิดถึงยาเรา เขารักษาเรา เขาทำความเจ็บนะ คิดยากก็เจ็บ ผ่าตัดก็เจ็บ แต่เขาทำเพื่ออะไรล่ะ เขาทำเพื่อให้เราหายจากโรคร้ายไข้เจ็บไข้ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน เราจะฝืนมัน เราจะฝืนหัวใจของเรา ถ้าหัวใจมันเปลี่ยนแปลง เราจะฝืนมัน เราจะฝืนนะ เวลาฝืน นี่ถ้าไหลตามมันไป สบาย ไม่มีความรู้สึกสิ่งใดเลย ถ้าฝืนนะมีการต่อต้านแล้ว มีความเจ็บปวดเจ็บซ้ำแล้ว ยิ่งครูบาอาจารย์ของเราอยู่ในป่านะ เวลาเดินจงกรมอยู่ เห็นไหม นักขัตฤกษ์เขาไปเที่ยวเล่นกันนะ เขาขับร้องเพลงไป เขาไปสนุกสนาน เวลาจะไปเหมือนไก่อบิน ไก่มันจะบินออกจากเล้า อู้อู.. มันบิน อู้อู.. มีความสุขมาก

นี่เวลาเขาจะไปเที่ยวสนุกครึกครื้น เขาขับร้องเพลงไป ไอ้เราเดินจงกรมอยู่ นั่งสมาธิอยู่ ได้ฟังเสียงเขา นะ โอ้อโฮ.. เขามีความสุขนะ โลกเขามีความสุขกัน เขามีความรื่นเริงกัน ไอ้เราเป็นคนทุกข์คนยาก ไอ้เราต้องมาบังคับตนเอง ไอ้เรามายู่ป่าอยู่เขา เหมือนสัตว์ตัวหนึ่ง สัตว์มันยังมีครอบครัวของมัน สัตว์ยังมีความสุขของมัน ไอ้เราเป็นสัตว์นะ สัตว์ที่ไม่มีใครดูแลเลยนะ อู้อู.. มันน้อยเนื้อต่ำใจนะ

นี่ไง เวลามันคิดของมัน เห็นไหม นี่เวลาว่าปัญญาๆ เวลาเป็นปัญญาของกิเลส อู้อู.. มันคิดขึ้นมา มันต่อยอดไปนะ อู้อู.. มันคิดไปเตลิดเปิดเปิงเลย

แต่เวลาเป็นปัญญาสิ่งที่ดีนะ อ้าว.. เราจะมีความประหยัดมัชฌัตถ์นะ เราจะถือศีลของเรานะ เราจะถือพรหมจรรย์ของเรานะ เราจะทำไม้คิบบๆ ของเรา คือหัวใจของเราที่มันคิบบๆ ให้มันแห้ง ตากให้มันแห้งด้วยศีลด้วยธรรม แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติของเรา ไม้แห้งเวลามันจุดเชื้อไฟมันก็จะติดได้ ไม้สด ไม้คิบบนี่มันเปียกชื้นของมัน จุดไฟมันก็ไม่ติด

เวลาเราจะคิดเป็นมุมบวคของเรา นี่ปัญญาของเรามันจะเกิด ถ้าปัญญาของเราเกิด สิ่งที่เราเกิดนี่เราเต็มใจ เราพอใจทำนะ

แต่ถ้าปัญญาเราไม่เกิดนะ ให้มีคนอื่นบังคับนะ อู้อู.. มันเกิดการโต้แย้ง นุ่นก็ไม่รักเรา นี่ก็ไม่ชอบเรา นุ่นก็รังแกเรา นี่ก็กลั่นแกล้งเรา ..ทั้งๆ ที่เขารักเขาห่วงใยเรา เขาจะยกเราให้ขึ้นจากบ่อมูตร บ่อคูด เราก็มาน้อยเนื้อต่ำใจของเรา เพราะอะไร เพราะปัญญาคนมัน

ไม่เท่ากัน ปัญญาคนมันไม่เท่ากัน ฉะนั้น เราต้องฝึกปัญญาของเรา ฝึกปัญญา เห็นใหม่ นี่ คนนั้นก็ไม่น่ารัก คนนี้ก็ไม่น่ารัก

“ที่ไหนมีรัก ที่นั่นมีทุกข์” พอรักแล้วไม่สมความปรารถนา มันก็เจ็บช้ำน้ำใจ แต่ความรักของพ่อของแม่อย่างไรมันก็ตัดกันไม่ขาดหรอก พ่อแม่เรา อย่างไม่รู้ก็เมตตา อย่างไม่รู้ก็ปรารถนาดีกับลูกทั้งนั้นแหละ

นี่ความรักความผูกพันอย่างนั้น เราก็ต้องเข้มแข็ง เวลาลูกเขาบอกว่า อย่าตีลูกด้วย อารมณ์นะ ตีลูกด้วยเหตุด้วยผล คุยกับมันด้วยเหตุด้วยผล อย่าตีด้วยอารมณ์ เวลาเรา ปรารถนาดี เราอยากดีกับมัน แต่มันไม่ได้ตั้งใจเราก็มีอารมณ์ ถ้ามีอารมณ์เราเก็บของเรา ไว้ อารมณ์ความรู้สึกอันนี้ มันเป็นวุฒิภาวะของผู้ใหญ่กับเด็ก เด็กนี้วุฒิภาวะเขาเข้าใจเรา ไม่ได้หรอก แต่ถ้าเขาโตขึ้นมา มันก็เหมือนกันทั้งนั้นแหละ

กงกรรมกงเกวียน เห็นใหม่ ใครทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครดูแลอุปนิสัยจากพ่อแม่ ครอบครัวของเราจะร่มเย็นเป็นสุข เวลาไปสอนลูกให้กตัญญูนะ ลูกมันจะขออนุญาต “แล้ว ปู่ ย่า ตา ยาย ทำไมพ่อแม่ไม่ดู” ถ้าเราดูแลของเรา ความกตัญญูทเวทิจึงเป็นเครื่องหมาย ของคนดี เป็นการแสดงออกถึงเครื่องหมายของความเป็นคนดี

ความกตัญญูทเวทิจึง มันเป็นเครื่องหมายของคนดี เห็นใหม่ นี่เป็นเครื่องหมาย ของคนดี แล้วคนดีก็ได้กระทำมา แล้วหัวใจของเราละ หัวใจของเรา นี่พ่อแม่เป็นพระ อรหันต์ของลูก แต่เราก็อยากเป็นพระอรหันต์ เราอยากเป็นจริงๆ ด้วย เราอยากเป็นจริงๆ นะ เพราะอะไร เพราะการเป็นพระอรหันต์ บรรลุธรรมขึ้นมา มันจะสิ้นสุดแห่งทุกข์

ไ้รู้ว่าความสุข ความทุกข์ในหัวใจของเรา เห็นใหม่ มันเป็นเวทนา มันเป็นขั้นขั้น มันเป็นสุขเวทนา ทุกขเวทนา แล้ววิมุตติสุขที่ไม่เกี่ยวกับเวทนาเลย ไม่เกี่ยวกับความรู้สึก เลยนี่มันสุขอย่างไร? เอ๊ะ.. คำรามันก็บอกไว้ ครูบาอาจารย์ท่านก็ว่าไว้ ไ้เราก็อยากจะ พิสูจน์ ไ้สุขเนื่อๆ สุขที่ไม่อิงอะไรเลย ที่เป็นความสุขวิมุตติสุข มันเป็นแบบใด?

นี่เวลาทุกข์มันรู้ เวลามันพอใจ มันสุขนี่มันก็เป็นสัญญาอารมณ์ สุข เห็นใหม่ ที่ ไ้ไหนมีรัก ที่นั่นมีทุกข์ พอสุขแล้วมันก็ปรารถนา พอรักมันก็กอดมันไว้ แล้วเดี๋ยวมันก็หนี เราไป ความสุขมันจะวิ่งหนีเราไปนะ ความทุกข์มันจะวิ่งมาชนหน้าเรา แต่ความสุขมัน

หนีไปทุกทีเลย นี่มันเป็นเพราะเหตุไฉน.. ถ้าสิ่งใดสมควรปรารถนา มันก็เป็นความสุข
สิ่งใดไม่สมควรปรารถนา แล้วความปรารถนามันคืออะไรล่ะ? ความปรารถนามันเกิด
จากไหนล่ะ?

นี่สิ่งที่มีอยู่นะ พระพุทธเจ้าสอนสิ่งที่มีอยู่ทั้งนั้นเลย แต่สิ่งที่มีอยู่นี้เรามองข้ามกัน
ไป เราไปมองแต่วัตถุ มองแต่ข้าวของเงินทองว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ สิ่งนั้นเป็น
ประโยชน์ โลกธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ มีศถาบรรดาศักดิ์เสื่อมทั้งนั้น แต่
เราก็กินตะครุบมัน ตะครุบมัน อยากยึดมันให้อยู่กับเรา แต่เวลาหัวใจของเราเนี่ย มันอยู่กับ
เราแท้ๆ เลยเหยียบย่ำมันไป

พอเราฟังธรรมขึ้นมาเราก็ตั้งสติ หน้าที่การงานก็เป็นหน้าที่การงาน ใครปฏิบัติ
ไม่ได้หรอก คนเกิดมาต้องมีอาหาร คนเกิดมาต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย ปัจจัย ๔
พระพุทธเจ้า เวลาท่าน.. เห็นไหม พระต้องมีปัจจัย ๔ เพื่อดำรงชีวิต เวลาจะทำวินัยนะ
ขึ้นไปบนภูเขา ห่มผ้าชั้นหนึ่งก็ยังมีความหนาวอยู่ ๒ ชั้น ๓ ชั้น เลยบัญญัติวินัย พระเรา
ถือผ้าบังสุกุล จีวรชั้นหนึ่ง สังฆาฏิ ๒ ชั้น เป็น ๓ ชั้น นี่ให้ใช้ได้แค่นี้

ในเมื่อมันมีความจำเป็น ปัจจัยเครื่องอาศัยมีความจำเป็น ก็ให้ใช้ได้แค่นี้ นี่บริวาร ๘
บริวาร ๘ ของพระ ไตรจีวร เห็นไหม มีชุดเดียว สิ่งใดมานะเป็นบริวาร โจด เป็นของโจด
เป็นของอยากได้ แต่พระพุทธเจ้าให้แค่ ๓ ผืน ผ้า ๓ ผืนนี้ถือธุดงค์วัตร แต่ถ้าใครจะมีผ้า
อาศัย เวลาพินทุ อธิษฐาน “ภิกษุใช้ผ้าขี้มามา ขอเขายืมมาใช้เป็นอาบัติปาจิตตีย์หมด”

ภิกษุต้องได้ผ้าของภิกษุนั้นมาเอง จะเป็นคฤหบดีจีวร จะเป็นบังสุกุลต่างๆ ได้มา
แล้วต้องพินทุ อธิษฐานให้มันสะอาดบริสุทธิ์ ถ้าภิกษุไม่ได้พินทุอธิษฐาน เอาไปใช้เป็น
อาบัติปาจิตตีย์เลย ภิกษุจะใช้ผ้าของคนอื่นไม่ได้ บริวาร ๘ ต้องเป็นของส่วนบุคคล เป็น
ของบุคคลคนนั้น.. นี่พระมีสมบัติแค่นี้

แต่สมบัติที่เป็นคุณงามความดีล่ะ? พระมีศีลมีธรรมเป็นสมบัติ ถ้ามีสมบัติขึ้นมา
เห็นไหม มันจะมันคงของมัน ถ้ามันมันคงของมันนี่ธรรมาธิปไตย สะอาดบริสุทธิ์
พระภิกษุมิบริวาร ๘ สิ่งที่ได้มาเป็นของกลาง เป็นของส่วนรวม เป็นของสงฆ์ นี่วิเวก
อาราม กุฏิ กุฏิตั้ง เป็นของส่วนรวมหมด นี่ใจพระไม่มีสิ่งใดเป็นสมบัติ แต่ถ้าพระมีศีล

สมาธิ ปัญญา เป็นสมบัติ นี้จึงธรรมาธิปไตย มันเสมอภาคจากภายนอก เสมอภาคจากภายใน

แต่! แต่ในเมื่อสังคมิใช่ใหม่ ในเมื่อสังฆะ สังคมก็เคารพกันด้วยธรรมวินัย เห็นใหม่ อาวุโส ภันเต ถ้าอาวุโสบวกก่อน มีวุฒิภาวะเป็นผู้นำ เป็นผู้ชี้แนะ นี่เคารพกันโดยธรรม แต่ความเสมอภาค คือ ๒๒๗ เหมือนกัน เท่ากัน ทุกอย่างมีสิทธิเท่ากัน เท่ากันทั้งนั้น แต่เขาเคารพคุณธรรมกัน เขาเคารพคุณธรรมในหัวใจอันนั้น

ฉะนั้น เราเป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นปู่ ย่า ตา ยาย เราต้องฝึกใจของเรา แล้วเราจะได้สอนลูกสอนหลานเรา ทำเป็นตัวอย่างได้ “หนึ่งตัวอย่างดีกว่าร้อยคำสั่ง” สอนเขาทำทุกอย่างเลย แต่ตัวเองทำอีกอย่างหนึ่ง เขาก็ไม่มีความเชื่อถือ.. นี่บารมี! บารมีเกิดจากการสะสมนะ คนไม่มีบารมี เห็นใหม่ อยู่มีแต่ความแห้งแล้ง คนมีบารมี แล้วบารมีเกิดจากไหนล่ะ? นี่บารมีนะ

แต่ถ้ามีบารมีในหัวใจ นั่งสมาธิก็สมาธิสงบดี ใช้ปัญญา ปัญญาก็แยกแยะออกไป ถ้าคนมีอำนาจวาสนาบารมี มันจะมีปัญญาของมัน มันจะเคลื่อนการกระทำของมัน แต่ถ้าคนไม่มีบารมีนะ นั่งสมาธิก็ปวดโอดโอย ทำสมาธิก็ทำไม่ได้ แล้วทำไมต้องทำสมาธิทำไมใช้ปัญญาไม่ได้เลยหรือ อ้าว.. ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ก็ใช้ปัญญาเลย

ปัญญาอย่างนี้คือปัญญานูบาลใจ ปัญญาเล็กๆ เด็กถ้ามันเขียนหนังสือไม่เป็น มันผลมไม่เป็น มันก็อ่านหนังสือไม่ได้ เด็กมันเขียนหนังสือเป็น มันอ่านหนังสือเป็น มันก็อ่านหนังสือได้ แต่อ่านหนังสือได้ แล้วมันจะเข้าใจเรื่องตัวของมันเองหรือยังล่ะ?

นี่ก็เหมือนกัน ความคิด! ความคิดที่เกิดขึ้นมา นี่ใช้ปัญญาๆ ไม่ต้องทำสมาธิแล้ว ใช้ปัญญาไปเลยได้ไหม? ปัญญาอย่างนี้เป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาเกิดจากจิต ปัญญาเกิดจากสามัญสำนึก เกิดจากสามัญสำนึกก็เข้าข้างตัวเองใช้ใหม่ โอ้โฮ.. ว่างๆ นิพพานตั้งแต่วังยังไม่ปฏิบัติเลย นิพพานมันมีอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว พอเข้าไปถึงนิพพาน มันก็เป็นนิพพานไปเลยล่ะ

อู๋.. มันจินตนาการไปนะ ธรรมะอยู่ในหัวใจเต็มไปหมดเลย พอเปลว เดี่ยวทุกข์ มันก็กระที่บเอาอีกแล้ว เห็นใหม่ แต่ถ้าทำความสงบของใจก่อน ก่อนจะทำความสะดวก

ของใจมันก็เหมือนเด็กอนุบาล หัดอ่านหัดเขียน พอหัดอ่านหัดเขียนขึ้นมาแล้วมันมีสูตรมยปัญญา มีแผนที่เครื่องดำเนิน แล้วปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นไป ถ้าจิตมันสงบเข้ามา เวลานั้นเกิดปัญญานะ เอื้อะ!

ภาวนามยปัญญาไม่ใช่เกิดปัญญาจากสมอง ไม่ใช่เกิดปัญญาจากจินตนาการ จินตนาการคือการเป้าหมายว่าเราต้องการมรรคผล แต่เวลามรรคผลมันจะเกิดขึ้นมา นี่มันเกิดจากอริยสัจ เกิดจากสัจจะความจริง เกิดจากมรรคญาณ เกิดจากศีล สมาธิ ปัญญา ปัญญาที่เป็นโลกุตตรปัญญา ปัญญาที่การถอดถอนกิเลส คนเข้าไปเจอมาแล้วจะศรัทธาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาก

มันไม่มีหรอก มันไม่มีอยู่ในโลกนี้ แล้วเอามายืนยันกันไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้รู้กับผู้รู้เท่านั้น ถ้าใครไม่เคยเกิดภาวนามยปัญญา มันก็จี๋ไม้ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าใครไม่เกิดภาวนามยปัญญานะ มันโม่ออกมา ไอ้คนเป็นมันสอยหน้าเอาหางย็องเลยนะ.. ถ้ามันเป็นภาวนามยปัญญา ไอ้คนเป็นกับคนเป็นมันจะพูดเหมือนกัน ไอ้คนไม่เป็นพูดเท่าไรก็ผิดเท่านั้นแหละ คนไม่เป็น พูดร้อยครั้งก็ผิดร้อยครั้ง คนเป็นพูดแสนครั้ง ก็ถูกแสนครั้ง นี่คือธรรมะ!

ธรรมาธิปไตย เราแสวงหากัน เราแสวงหากันด้วยไม่ใช่กดขี่เหยียดหยามกัน เราแสวงหาด้วยการกตัญญูของเรา มันเป็นเรื่องส่วนตัว มันเป็นเรื่องหัวใจของเรา มันเป็นการควบคุมใจของเรา เป็นการเอาชนะใจของเรา ธรรมาธิปไตย ธรรมจะเกิดจากหัวใจของเรา ถึงไม่ใช่เป็นการสูงต่ำจากภายนอก มันเป็นเรื่องหัวใจของใครหัวใจของมัน มันเป็นพันธุกรรม มันเป็นบาปกรรมของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นหยาบ ก็ต้องใช้หยาบๆ ถ้าใจดวงนั้นละเอียด ก็ต้องใช้ละเอียดเข้าไป

มันเป็นสิทธิเสรีภาพ มันเป็นเรื่องจริงในใจของเรา เราต้องมั่นคงแข็งแรงของเรา เพื่อธรรมาธิปไตยให้เกิดในใจของเรา เอวัง